

Piotr Rodziewicz^{a)}

 <https://orcid.org/0000-0002-1666-4202>

Niejednoznaczne podstawy stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie (przepisów koniecznego zastosowania)

Abstract: The article raises issues concerning legal basis for the application of the overriding mandatory rules. In the Polish doctrine there are two opposing concepts in terms of explanation of the legal grounds for application of overriding mandatory rules. Both theories do not have a universal dimension, in the sense that they do not sufficiently explain the basis for the application of domestic as well as foreign overriding mandatory rules, being part of *lex causae* or coming from a third state. The article presents arguments for and against the possibility of deriving the legal grounds for application of the overriding mandatory rules, with reference to submissions made to that effect in literature. The author makes also an attempt to formulate a concept complementary to the concept of an integrated conflict-of-law rule with the substantive law rule, boiling down to the assumption that the basis for application of overriding mandatory rule is a second degree conflict of laws rule allowing to apply a first degree conflict of laws rule integrated with the substantive rule.

Keywords: overriding mandatory rules, application of foreign law, law applicable, first and second degree conflict of laws rules.

^{a)} Dr, Zakład Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego w Instytucie Prawa Cywilnego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

1. Zagadnienia wstępne

1.1. Przedmiot opracowania

Przepisy wymuszające swoje zastosowanie, nazywane również przepisami koniecznego zastosowania, bezpośredniego zastosowania, czy też imperatywnymi w znaczeniu kolizyjnym, wywołują rozbieżności nie tylko na płaszczyźnie terminologicznej¹, ale przede wszystkim w zakresie podstaw ich stosowania. W polskiej literaturze przedmiotu można spotkać dwa przeciwstawne stanowiska wyjaśniające podstawy stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Pierwsze tzw. funkcjonalistyczne, zgodnie z którym przepisy wymuszające swoje zastosowanie zawierają normy merytoryczne stosowane poza normalnym mechanizmem kolizyjnym². Drugie zakładające, że konstrukcja przepisów wymuszających swoje zastosowanie polega na połączeniu w ramach jednego przepisu normy merytorycznej, regulującej wprost daną sytuację życiową z jednostronną normą kolizyjną wyznaczającą zakres zastosowania zintegrowanej z nią normy merytorycznej³. Oba stanowiska nie mają jednak uniwersalnego wymiaru w tym znaczeniu, że dostatecznie trafnie nie wyjaśniają podstaw stosowania krajowych, jak i obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, zarówno wchodzących w skład *lex causae*, jak i pochodzących z państwa trzeciego.

W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione argumenty przemawiające za, jak i przeciw możliwości wywodzenia podstaw stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie z odwołaniem się do koncepcji prezentowanych w literaturze. Zostanie również podjęta próba sformułowania koncepcji komplementarnej względem koncepcji zintegrowanej jednostronnej normy kolizyjnej z normą merytoryczną, spro-

¹ M.A. Zachariasiewicz, w: *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*. Red. M. Pazdan. Warszawa 2018, s. 154.

² Zob. M. Mataczyński: *Obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie. Rozważania na tle art. 7 ust. 1 Konwencji rzymskiej oraz orzecznictwa sądów niemieckich*. Kwartalnik Prawa Prywatnego [dalej: KPP] 2001, Nr 2, s. 377; Idem: *Przepisy wymuszające swoje zastosowanie w prawie prywatnym międzynarodowym*. Kraków 2005, s. 116.

³ A. Mączyński: *Europejski kontekst rekodyfikacji polskiego prawa prywatnego międzynarodowego*, w: „*Finis legis Chrystus*”. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesięciolecia rocznicy urodzin. Red. J. Krawczyński, J. Wroceński. T. 2. Warszawa 2009, s. 1188 i n.; M. Czapelak: *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*. Wyd. 1. Warszawa 2012, s. 477.

wadzącej się do przyjęcia, że podstawą stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie jest zintegrowana z normą merytoryczną norma kolizyjna, stosowana jednak na podstawie normy kolizyjnej II° obowiązującej w państwie forum.

1.2. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie

W literaturze przedmiotu panuje zgoda co do tego, że pod pojęciem przepisów wymuszających swoje zastosowanie rozumie się przepisy zawierające normy o charakterze bezwzględnie obowiązującym (imperatywne)⁴. Omawiane przepisy zawierają normy merytoryczne prawa wewnętrznego, które wprost regulują sytuacje życiowe z zakresu prawa prywatnego, łącząc określone konsekwencje prawne zawarte w ich dyspozycji z ujętym w sposób abstrakcyjny stanem faktycznym zawartym w ich hipotezie⁵. Podkreślić należy, że normy te nie rozstrzygają kolizji w przestrzeni pomiędzy systemami prawnymi różnych państw. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie mogą stanowić zarówno przepisy prawa publicznego, które odnoszą się wprost do danego prywatnoprawnego stosunku prawnego⁶, jak i przepisy prawa prywatnego⁷, o szczególnym jednak znaczeniu z punktów widzenia celów jakie mają realizować. Kluczowym elementem pozwalającym na wyodrębnienie przepisów wymuszających swoje zastosowanie jest wola prawodawcy. Przejawia się ona w redakcji przepisu, z której musi wynikać, że przepis powinien być stosowany w celu realizacji określonych interesów państwowych lub organizacji międzynarodowych, niezależnie od tego, jakie prawo będzie właściwe dla sytuacji życiowej objętej jego zakresem zastosowania⁸.

Odnosząc się do celu, jaki mają realizować przepisy wymuszające swoje zastosowanie, należy wskazać na jego swoistą ewolucję. Początkowo przepisy wymuszające swoje zastosowanie służyły jedynie do ochrony interesów państwa w zakresie prawa prywatnego⁹. Z czasem jednak cel jakiemu mają służyć przepisy wymuszające swo-

⁴ Zob. M. Tomaszewski, w: *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*. Red. J. Poczobut. Warszawa 2017, s. 235.

⁵ M. Czepelak: *Międzynarodowe...*, s. 477.

⁶ Zob. więcej P. Rodziewicz: *Stwierdzenie treści oraz zastosowanie prawa obcego w sądowym postępowaniu cywilnym*. Warszawa 2015, s. 180.

⁷ G. Żmij: *Prawo waluty: Międzynarodowy obrót handlowy, prawo cywilne, prawo prywatne międzynarodowe, dochodzenie roszczeń w walutach obcych*. Kraków 2003, s. 85.

⁸ M. Mataczyński: *Przepisy...*, s. 113.

⁹ Zob. P. Rodziewicz: *Stwierdzenie...*, s. 180.

je zastosowanie został poszerzony o ochronę interesów słabszych ekonomicznie stron stosunku prawnego, a więc interesów niezwiązanych w ścisłym tego słowa znaczeniu z interesami państwa¹⁰. Normatywna definicja przepisów wymuszających swoje zastosowanie została zawarta w przepisie art. 9 ust. 1 Rzym I¹¹. Zgodnie z jego treścią, przepisy wymuszające swoje zastosowanie, to przepisy, których przestrzeganie uważane jest przez państwo za tak istotny element ochrony jego interesów publicznych, takich jak organizacja polityczna, społeczna lub gospodarcza, że znajdują one zastosowanie do stanów faktycznych objętych ich zakresem, bez względu na to, jakie prawo jest właściwe dla zobowiązania umownego. Oczywiście wskazana definicja odnosi się do przepisów wymuszających swoje zastosowanie, objętych zakresem zastosowania Rzym I, niemniej jednak z uwagi na jej uniwersalny charakter można ją odpowiednio odnieść, również do przepisów wymuszających swoje zastosowanie obejmujących swym zakresem inne sytuacje życiowe¹². Przyjęta na gruncie Rzym I definicja nawiązuje do rozumienia przepisów wymuszających swoje zastosowanie wypracowanego przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej [dalej: TSUE]) na gruncie orzeczenia zapadłego w sprawie *Jean-Claude Arblade and Arblade & Fils SARL*¹³. W orzeczeniu tym TSUE przyjął, że pod pojęciem przepisów dotyczących porządku publicznego należy rozumieć przepisy krajowe, których przestrzeganie jest tak kluczowe dla ochrony porządku politycznego, ekonomicznego i społecznego państwa członkowskiego, że powinny być przestrzegane przez wszystkie osoby znajdujące się na terytorium państwa członkowskiego oraz powinny być stosowane do wszystkich stosunków prawnych w ramach tego państwa¹⁴.

¹⁰ J.J. Kuipers: *EU Law and Private International Law: The Interrelationship in Contractual Obligations*. Lejda 2012, s. 61.

¹¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I). Dz.U. L 177 z 4.07.2008, s. 6—16 [dalej: Rzym I].

¹² M. Glicz: *Przepisy wymuszające swoje zastosowanie w międzynarodowym obrocie papierami wartościowymi*. Gdańskie Studia Prawnicze [dalej: GSP]. Tom XXXVI. 2016, s. 151.

¹³ Wyrok Trybunału z dnia 23.11.1999 r. w połączonych sprawach *Jean-Claude Arblade i Arblade & Fils SARL (C-369/96)* i *Bernard Leloup, Serge Leloup i Sofrage SARL (C-376/96)*. ECLI:EU:C:1999:575.

¹⁴ *Ibidem*.

1.3. Rodzaje przepisów wymuszających swoje zastosowanie

Przepisy wymuszające swoje zastosowanie nie mają jednorodnego charakteru, w konsekwencji można wyróżnić kilka grup przepisów wymuszających swoje zastosowanie, a także kilka kryteriów wykorzystywanych na potrzeby ich klasyfikacji¹⁵. Z punktu widzenia niniejszego opracowania najistotniejsze znaczenie ma podział na krajowe oraz obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie¹⁶. Podążając za terminologią przyjętą przez M. Mataczyńskiego, mianem krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie określa się przepisy, które należą do systemu prawnego państwa, w którym sąd orzekający ma swoją siedzibę (przepisy wchodzące w skład *lex fori*)¹⁷. Natomiast pod pojęciem obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, wskazany Autor rozumie przepisy wymuszające swoje zastosowanie należące do innych — obcych — systemów prawnych, przy czym wskazuje, że chodzi tu o przepisy niebędące ani przepisami *lex fori*, ani prawa właściwego dla danego stosunku prawnego (*lex causae*) wskazanego za pomocą miarodajnej normy kolizyjnej¹⁸. Przepisy te można określić, jako przepisy państwa trzeciego, które pozostają w ścisłym związku z danym stanem faktycznym¹⁹. Oczywiście wskazana typologia zasługuje na aprobatę, niemniej jednak na potrzeby rozważań prowadzonych w dalszej części niniejszego opracowania pod pojęciem obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie będę rozumiał przepisy państwa trzeciego pozostające w związku z danym stanem faktycznym, które będę nazywał obcymi przepisami wymuszającymi swoje zastosowanie *sensu stricto*, które wraz z obcymi przepisami wymuszającymi swoje zastosowanie wchodzącymi w skład *lex causae*, składać się będą na obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie *sensu largo*. Wprowadzenie takiego rozróżnienia uzasadniam tym, że inna może być podstawa zastosowania obu wskazanych grup przepisów, co stanowić będzie zasadniczy przedmiot rozważań w dalszych częściach niniejszego opracowania.

¹⁵ Zob. M.A. Zachariasiewicz, w: „System Prawa Prywatnego”. T. 20A: Prawo prywatne międzynarodowe. Red. M. Pazdan. Warszawa 2014, s. 451.

¹⁶ M. Mataczyński: Przepisy..., s. 50 i n.

¹⁷ Ibidem, s. 50.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, s. 51.

1.4. Zastosowanie *versus* uwzględnienie przepisów wymuszających swoje zastosowanie

W literaturze przedmiotu wyraźnie odróżnia się zastosowanie od uwzględnienia przepisów wymuszających swoje zastosowanie²⁰. Również w orzecznictwie TSUE wyraźnie zwrócono uwagę na wskazaną dystryncję²¹. Zastosowanie przepisów wymuszających swoje zastosowanie polega na bezpośrednim powiązaniu skutków prawnych wynikających z ich dyspozycji z ustalonym stanem faktycznym objętym zakresem przepisu wymuszającego swoje zastosowanie²². W razie zastosowania przepisu wymuszającego swoje zastosowanie, stanowi on podstawę prawną rozstrzygnięcia w procesie stosowania prawa. Uwzględnienie przepisów wymuszających swoje zastosowanie polega natomiast na wzięciu wskazanych przepisów pod uwagę jedynie jako elementu stanu faktycznego określonej sytuacji życiowej, co może się wiązać, z powiązaniem z tak ustalonym stanem faktycznym odmiennych konsekwencji prawnych wynikających z dyspozycji prawa właściwego (wskazanego na podstawie miarodajnej normy kolizyjnej), aniżeli w sytuacji, w której przepis wymuszający swoje zastosowanie nie zostałby wzięty pod uwagę. W przypadku uwzględnienia przepisu wymuszającego swoje zastosowanie konsekwencje prawne ustalonego stanu faktycznego wprost są kształtowane przez zakresy normowania przepisów prawa właściwego, na których zastosowanie jedynie pośrednio może mieć wpływ uwzględnienie przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Tytułem przykładu można wskazać na orzeczenie angielskiego *Court of Appeal* w sprawie *Ralli Bros v Cia Naviera Sota y Aznar*²³. Sąd we wskazanej sprawie oddalił roszczenie o zapłatę kwoty, przewyższającej stawkę maksymalną przewidzianą w hiszpańskim przepisie wymuszającym swoje zastosowanie na podstawie przepisów *lex causae* (którym było prawo angielskie), zgodnie

²⁰ Zob. M. Wojewoda: *Problematyka kolizyjnoprawna umów o roboty budowlane*. W: Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne. Red. P. Grzegorzczak, K. Weitz. Wyd. 1. Warszawa 2012, s. 503; A. Kronenberg: *Foreign overriding mandatory provisions under the Regulation (EC) No 593/2008 (Rome I Regulation). Judgment of the European Court of Justice of 18 October 2016, case C-135/15*. Cuadernos de Derecho Transnacional. Vol. 11. No 1 (2019), s. 879 — DOI: <https://doi.org/10.20318/cdt.2018.4409>. Zob. G. Kegel: *Chapter 3. Fundamental Approaches*. W: International Encyclopedia of Comparative Law. Private International Law. Volume III. Red. K. Lipstein. Tybinga 1986, s. 35.

²¹ Wyrok Trybunału z dnia 18.10.2016 r. w sprawie Republika Grecko przeciwko Grigoris Nikiforidis (C — 135/15). ECLI:EU:C:2016:774.

²² Por. M. Tomaszewski, w: *Prawo...*, s. 238.

²³ *Court of Appeal* w sprawie *Ralli Brothers v. Compania Naviera Sota y Aznar* (1920) 2 Ll.L.Rep. 550.

z którymi nie można udzielić ochrony prawnej roszczeniu wynikającemu z umowy w sytuacji, gdy spełnienie świadczenia z niej wynikającego jest zakazane zgodnie z prawem miejsca wykonania umowy²⁴. W tym przypadku obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie nie zostały zastosowane *per se*, ale jedynie podlegały uwzględnieniu jako element stanu faktycznego powodujący jednocześnie sięgnięcie do właściwych przepisów *lex causae*²⁵. Podkreślić przy tym należy, że stosowanie określonych grup przepisów wchodzących w skład prawa obcego (których stosowanie nie opiera się na obowiązywaniu w systemie prawnym forum) zależy od istnienia podstawy prawnej na to zezwalającej. W przypadku uwzględnienia danego przepisu jako elementu faktycznego nie jest potrzebna natomiast wyraźna podstawa prawna (wynikająca z przepisów prawa prywatnego międzynarodowego), aby móc przyznać mu skuteczność, z tym zastrzeżeniem, że przyznanie skuteczności nie powoduje, że dany przepis staje się podstawą prawną rozstrzygnięcia, a jedynie brany jest pod uwagę jako element stanu faktycznego określonej sytuacji życiowej (sprawy). Wskazana konkluzja znajduje potwierdzenie w wyroku TSUE w sprawie C-135/15 Republika Grecka przeciwko Grigoris Nikiforidis²⁶. TSUE wyraził bowiem pogląd, że nic nie stoi na przeszkodzie, aby inne przepisy wymuszające swoje zastosowanie niż przepisy państwa wykonania zobowiązania mogły zostać uwzględnione, jako element stanu faktycznego, pomimo tego, że brak jest do tego wyraźnej podstawy prawnej, która wynikałaby z przepisu art. 9 ust. 3 Rzym I²⁷.

2. Podstawy stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie

W polskiej literaturze przedmiotu istnieją dwa przeciwstawne stanowiska wyjaśniające podstawę stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Stanowisko funkcjonalistyczne, zakładające, że przepisy wymuszające swoje zastosowanie zawierają normy stosowane poza normalnym mechanizmem kolizyjnym²⁸. Oznacza to, że podmiot

²⁴ P. Nygh: *Autonomy in International Contracts*. Oxford 1999, s. 224.

²⁵ Ibidem, s. 224.

²⁶ Wyrok Trybunału z dnia 18.10.2016 r. w sprawie Republika Grecko przeciwko Grigoris Nikiforidis (C — 135/15). ECLI:EU:C:2016:774.

²⁷ Ibidem.

²⁸ M. Mataczyński: *Obce...*, s. 377.

stosujący prawo powinien dokonać analizy funkcjonalnej określonego przepisu i jeśli jej efekty wskazują na szczególne cele, jakie są związane z przyjęciem danego przepisu, możliwe jest jego zastosowanie niezależnie od wskazania prawa właściwego przez miarodajną normę kolizyjną²⁹. W myśl założeń przedstawionej koncepcji trafnie się przyjmuje, że przepisy wymuszające swoje zastosowanie same wyznaczają zakres swojego stosowania³⁰. Odmierna koncepcja zakłada, że konstrukcja przepisów wymuszających swoje zastosowanie polega na połączeniu w ramach jednego przepisu normy merytorycznej, regulującej wprost daną sytuację życiową, z jednostronną normą kolizyjną wyznaczającą zakres zastosowania zintegrowanej z nią normy merytorycznej, gdzie wskazana jednostronna norma kolizyjna stanowi *lex specialis* w stosunku do zupełnej normy kolizyjnej miarodajnej dla danej sytuacji życiowej³¹. W ramach tej koncepcji można mówić o tzw. ukrytej normie kolizyjnej, zgodnie z którą podstawą stosowania określonego prawa (przepisu) jest zawsze norma kolizyjna³². Druga z przedstawionych koncepcji spotkała się ze zdecydowaną krytyką w doktrynie. W szczególności sceptycznie odnieśli się do niej M. Mataczyński³³ i M.A. Zachariasiewicz³⁴. Zgodzić należy się z krytyką wyrażoną przez wskazanych Autorów, której ostrze skierowane było w odniesieniu do stosowania krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Albowiem podstawą stosowania krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie nie jest ukryta norma kolizyjna, ale funkcja i cel tych przepisów, a także fakt ich obowiązywania w systemie prawnym sądu orzekającego³⁵. Przy odrzuceniu koncepcji uniwersalistycznej zakresu zastosowania prawa prywatnego międzynarodowego³⁶ i przy przyjęciu trafnego założenia sformułowanego w literaturze³⁷, o domniemaniu kompetencji polskiego prawa materialnego w zakresie ju-

²⁹ Por. M.A. Zachariasiewicz, w: *Prawo...*, s. 468.

³⁰ M. Mataczyński: *Przepisy...*, s. 116.

³¹ A. Mączyński: *Europejski...*, s. 1188 i n.; M. Czepelak: *Międzynarodowe...*, s. 477.

³² M. Mataczyński: *Przepisy...*, s. 114 i n.

³³ Ibidem, s. 113 i n.

³⁴ M.A. Zachariasiewicz: *O potrzebie wskazania w nowej ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym podstawy stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie*. Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego [dalej: PPPM]. T. 7. Red. M. Pazdan. Katowice 2010, s. 42.

³⁵ M. Mataczyński: *Przepisy...*, s. 113 i n.

³⁶ Zob. więcej M. Pazdan, w: „System Prawa Prywatnego”. T. 20A: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Red. M. Pazdan. Warszawa 2014, s. 17.

³⁷ Zob. H. Kelsen: *Principles of International Law*. Wyd. oryg. 1952. Reprint New Jersey 2003, s. 254.

rysdykcji państwa polskiego³⁸, należy dojść do wniosku, że właściwość obcego prawa będzie wyłączać stosowanie prawa polskiego jako *lex fori*. Pośrednio do takiego wniosku prowadzi redakcja przepisu art. 8 ust. 1 p.p.m.³⁹, zgodnie z którym wskazanie prawa właściwego nie wyłącza zastosowania tych przepisów prawa polskiego, z których treści lub celów wynika, że regulują one podlegający ocenie stosunek prawny, bez względu na to, jakiemu prawu on podlega. Z treści omawianego przepisu można wywnioskować, że norma kolizyjna, jeśli tylko jako prawo właściwe wskaże prawo obce, wyłącza ona możliwość stosowania przepisów prawa polskiego, z wyjątkiem krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Mając powyższe na uwadze, należy dojść do wniosku, że w zakresie stosowania krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie na aprobatę zasługuje pogląd *M. Mataczyńskiego*, podzielony przez *M.A. Zachariasiewicza*, że przepisy wymuszające swoje zastosowanie same wyznaczają zakres swojego stosowania⁴⁰, co jedynie podkreśla przepis art. 8 ust. 1 p.p.m. Jednakże powyższe stanowisko nie może zostać zaadaptowane do obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie⁴¹. O ile stosowanie krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie może być uzasadnione faktem ich obowiązywania w systemie prawnym państwa *forum*, o tyle nie ma przekonującego uzasadnienia dla stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie bez odwołania się do normy kolizyjnej. Antycypując argumenty odnoszące się do budowy systemu prawnego, podzielić należy pogląd wyrażony przez *H. Kelsena*, że podstawą stosowania przepisów pochodzących z obcego systemu prawnego może być wyłącznie właściwa norma kolizyjna prawa prywatnego międzynarodowego⁴².

Mając na uwadze zasygnalizowany podział na przepisy wymuszające swoje zastosowanie wchodzące w skład *lex causae* oraz przepisy wymuszające swoje zastosowanie *sensu stricto* pochodzące z państwa trzeciego, uznać należy, że inne będą podstawy stosowania każdej ze wskazanych grup przepisów. Kwestią niebudzącą większych wątpliwości jest możliwość zastosowania przez polski sąd obcych przepisów wymuszających

³⁸ *M. Mataczyński: Przepisy...*, s. 114; Przeciwno istnieniu takiego domniemania wyraźnie wypowiada się m.in. *M. Pazdan: Prawo prywatne międzynarodowe*. Wyd. 15. Warszawa 2012, s. 82.

³⁹ Ustawa z dnia 04.02.2011 r. — Prawo prywatne międzynarodowe. Dz.U. 2015 r. Poz. 1792 t.j. [dalej: p.p.m.]

⁴⁰ Por. *M. Mataczyński: Przepisy...*, s. 116.

⁴¹ Zob. *A. Bonomi: Mandatory Rules in Private International Law — The Quest for Uniformity of Decisions in a Global Environment*. Yearbook of Private International Law [dalej: YPIL]. Vol. 1 (1999). Red. *P. Šarčević, P. Volken*. Monachium 1999, s. 234.

⁴² Zob. *H. Kelsen: Principles...*, s. 254.

swoje zastosowanie, które wchodzi w skład *lex causae*⁴³ nawet wówczas, gdy są to przepisy o charakterze publicznoprawnym⁴⁴, z tym jednak zastrzeżeniem, że spełnione są kryteria ich stosowania przewidziane *explicite* w art. 6 ust. 1 p.p.m. Upoważnienie do stosowania omawianych obcych przepisów prawa publicznego wymuszających swoje zastosowanie następować będzie w oparciu o przepis art. 6 ust. 1 p.p.m. w związku z przepisem zawierającym normę kolizyjną wskazującą prawo właściwe dla określonej sytuacji życiowej⁴⁵. Zauważmy jednocześnie, w nawiązaniu do wcześniejszych rozważań, że skoro przepisy te w państwie, z którego pochodzą, są stosowane zawsze, tym samym spełniony będzie warunek ich stosowania wyrażony *explicite* w treści przepisu art. 6 ust. 1 p.p.m.⁴⁶ Co jednak istotne, będą one stosowane nawet wówczas, gdy nie będą to przepisy wymuszające swoje zastosowanie tak zwanej drugiej generacji, ale przepisy zmierzające do ochrony partykularnych interesów państwa, z którego pochodzą, w zakresie prawa prywatnego⁴⁷. Zważywszy na to, uzasadniony jest postulat, aby sąd przed przystąpieniem do stosowania tego typu przepisów prawa obcego antycypował ewentualne skutki ich zastosowania w kontekście sprzeczności z podstawowymi zasadami porządku prawnego, co może stanowić uzasadnioną przyczynę przemawiającą za sięgnięciem po klauzulę porządku publicznego i odmową ich zastosowania. Dokonując analizy podstawy stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie wchodzących w skład *lex causae*, należy zauważyć, że podstawą ich stosowania jest nakaz zawarty w obowiązującej w siedzibie sądu normie kolizyjnej, która wskazuje prawo określonego państwa, jako właściwe dla danej sytuacji życiowej, względnie obca norma kolizyjna wskazująca prawo właściwe, co znajduje uzasadnienie w normie kolizyjnej II° państwa forum (np. instytucja odesłania). Wskazanie to obejmuje nie poszczególne przepisy, ale porządek określonego państwa jako całość⁴⁸. Dlatego należy przyjąć, że obejmuje ono również obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie wchodzące w skład *lex causae*⁴⁹. W literaturze obcej można spotkać się z poglądami kwestionującymi możliwość automatycznego stosowania obcych przepisów wymu-

⁴³ Zob. G. Żmij: *Prawo...*, s. 98.

⁴⁴ Zob. B. Fuchs: *Statut...*, s. 73.

⁴⁵ Zob. P. Rodziewicz: *Prawo prywatne oraz prawo publiczne z perspektywy prawa prywatnego międzynarodowego*. Studia Prawa Prywatnego [dalej: SPP]. Nr 3 2017, s. 9.

⁴⁶ Por. *ibidem*, s. 9.

⁴⁷ J.J. Kuipers: *EU Law...*, s. 61.

⁴⁸ W. Ludwiczak: *Międzynarodowe prawo prywatne*. Wyd. 3. zmienione. Warszawa 1961, s. 14.

⁴⁹ Por. J.J. Kuipers: *EU Law...*, s. 148.

szających swoje zastosowanie wchodzących w skład *lex causae*⁵⁰. Takie poglądy nie zasługują na aprobatę w świetle przepisów polskiej p.p.m., zgodnie z którą możliwość uwzględniania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie przewidziana w art. 8 ust. 2 p.p.m. dotyczy jedynie przepisów pochodzących z państwa trzeciego z punktu widzenia *lex causae*. Tym samym należy przyjąć, że w przypadku przepisów wymuszających swoje zastosowanie wchodzących w skład *lex causae* podstawą ich stosowania jest miarodajna dla określonej sytuacji życiowej norma kolizyjna.

Należy jednak zwrócić uwagę na jedną zasadniczą kwestię. Prawo właściwe zostaje wskazane na podstawie normy kolizyjnej dla określonej sytuacji życiowej mieszczącej się w ramach danego statutu, w związku z tym pojawia się pytanie, co w sytuacji, gdy obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie nie mieszczą się w granicach statutu, dla którego prawo właściwe zostało wskazane. Czy wówczas stosowane miałyby być obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie wchodzące w skład *lex causae*, które mieszczą się w granicach statutu dla określonej sytuacji życiowej, czy może powinny być stosowane również przepisy wykraczające poza zakres statutu? Powyższy problem wydaje się być jednak pozorny, skoro funkcja i cel przepisów wymuszających swoje zastosowanie będzie miała decydujące znaczenie, w zakresie tego, czy przepisy te powinny być stosowane jako część *lex causae*. Odpowiedź na tak zadane pytanie jest udzielana w ramach tzw. kwalifikacji wtórnej dokonywanej na etapie stosowania *lex cause* (prawa obcego)⁵¹.

Dokonując częściowego podsumowania, podstawą normatywną stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie wchodzących w skład *lex causae* jest norma kolizyjna wskazująca prawo właściwe dla ocenianej sytuacji życiowej. W związku z tym, o ile zastosowanie krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie poza mechanizmem kolizyjnoprawnym wydaje się być uzasadnione, o tyle zastosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie wchodzących w skład *lex causae* następuje na podstawie mechanizmu kolizyjnoprawnego. Należy przy tym zauważyć, że nie są one stosowane na podstawie ukrytej normy kolizyjnej zawartej w obcym przepisie⁵². Idąc bowiem tym tokiem rozumowania określone przepisy wchodzące w skład *lex causae* byłyby wskazywane jako właściwe za pomocą obcej normy kolizyjnej. Należy

⁵⁰ K. Boele-Woelki, D. van Iterson: *The Dutch Private International Law Codification: Principles, Objectives and Opportunities*. Electronic Journal of Comparative Law [dalej: EJCL]. Vol. 14.3. December 2010. <http://www.ejcl.org/143/art143-3.pdf> [dostęp: 15.01.2020 r.], s. 9.

⁵¹ Por. P. Rodziewicz: *Stwierdzenie...*, s. 226.

⁵² Odmienne zob. A. Mączyński: *Europejski...*, s. 1188.

przy tym pamiętać, że tylko w przypadkach wprost przewidzianych przez normę kolizyjną II°, obowiązującą w siedzibie organu stosującego prawo, dopuszczalne jest stosowanie obcych norm kolizyjnych I^{o53}. Analiza założeń omawianej koncepcji prowadzi do wniosku, że obca jednostronna norma kolizyjna zintegrowana w ramach przepisu wymuszającego swoje zastosowanie z normą merytoryczną stanowić miałyby *lex specialis* względem krajowej zupełnej normy kolizyjnej⁵⁴. Takie założenie jest niedopuszczalne. Reguły inferencyjne rozstrzygające kolizję norm opartą na relacji *lex specialis* — *lex generalis* mogą być stosowane do rozstrzygania kolizji norm w ramach jednego systemu prawnego⁵⁵, w tym przypadku powstaje natomiast kolizja między normami kolizyjnymi I^o pochodzącymi z różnych państw (różnych systemów prawnych), która może być rozstrzygana tylko i wyłącznie w oparciu o miarodajne normy kolizyjne II°. W konsekwencji wysoce problematyczną pozostaje kwestia możliwości zastosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie niewchodzących w skład *lex causae*. O ile w przypadku obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie wchodzących w skład *lex causae* podstawą stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie jest nakaz zawarty we właściwej normie kolizyjnej obowiązującej w siedzibie sądu oraz ewentualna treść tych przepisów, z której wynika konieczność ich stosowania, o tyle w przypadku przepisów wymuszających swoje zastosowanie pochodzących z państwa trzeciego takiej podstawy brak.

Mając powyższe na uwadze, żadna z przedstawionych koncepcji nie stanowi podstawy dostatecznie uzasadniającej możliwość stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie *sensu stricto*.

3. Koncepcja komplementarna względem zintegrowanej normy kolizyjnej z normą prawa merytorycznego

W doktrynie prawa prywatnego międzynarodowego powszechnie akceptowany jest podział norm kolizyjnych na normy kolizyjne I^o i II^{o56}. Normy kolizyjne I^o rozgraniczają sfery działania norm merytorycznych, które należą do systemów prawnych obowiązujących w różnych pań-

⁵³ Zob. i por. M. Pazdan: *Prawo...*, s. 66.

⁵⁴ Zob. A. Mączyński: *Europejski...*, s. 1188 i n.

⁵⁵ Zob. W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki: *Teoria państwa i prawa*. Wyd. 3. Warszawa 1986, s. 403.

⁵⁶ Zob. M. Pazdan, w: *Prawo...*, s. 199.

stwach, natomiast normy kolizyjne II° rozgraniczają sfery działania norm kolizyjnych I^o wchodzących w skład systemów prawnych różnych państw⁵⁷. Zgodnie z akceptowanym poglądem doktryny organy określonego państwa, co do zasady stosują normy kolizyjne I^o, które obowiązują w ich siedzibie, chyba że norma kolizyjna II° zezwala na zastosowanie obcych norm kolizyjnych I^o⁵⁸. Mając powyższe na uwadze, należy podkreślić, że obce normy kolizyjne mogą być stosowane jedynie wtedy, gdy znajduje to podstawę w dyspozycji normy kolizyjnej II° obowiązującej w siedzibie danego organu stosującego prawo⁵⁹. Zgodnie z założeniami koncepcji zintegrowanej normy kolizyjnej z jednostronną normą kolizyjną podstawą stosowania przepisów wymuszających swoje zastosowanie jest jednostronna norma kolizyjna I^o. Słabość wskazanej koncepcji ujawnia się w przypadku, gdy zastosowany ma zostać przepis wymuszający swoje zastosowanie pochodzący z państwa trzeciego, albowiem dopuszcza ona możliwość stosowania obcej jednostronnej normy kolizyjnej I^o z pominięciem wskazanych założeń, związanych z obowiązywaniem normy kolizyjnej II° zezwalającej na zastosowanie zintegrowanej jednostronnej normy kolizyjnej. Komplementarność przedstawionej w niniejszym opracowaniu koncepcji polega na przyjęciu, jako podstawy stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, koncepcji zintegrowanej normy kolizyjnej z tym zastrzeżeniem, że podstawą jej zastosowania jest norma kolizyjna II°, obowiązująca w państwie forum, której rekonstrukcji zostaną poświęcone dalsze rozważania.

W obowiązującym w Polsce stanie prawnym istnieją trzy podstawy normatywne, które wymagają rozważenia w kontekście rekonstrukcji normy kolizyjnej II° pozwalającej na stosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, a mianowicie przepis art. 8 ust. 2 p.p.m., art. 9 ust. 3 Rzym I oraz art. 30 Rozporządzenia spadkowego⁶⁰. Każdy z przywołanych przepisów swym zakresem obejmuje szczególnego rodzaju przepisy o charakterze imperatywnym, zawierając w swej dyspozycji wskazanie w jaki sposób powinna zostać przyznana im skuteczność. Jak jednak wskazano na wstępie niniejszego artykułu, przyznanie skuteczności przepisom wymuszającym swoje zastosowanie może przybie-

⁵⁷ Por. K. Przybyłowski: *Z problematyki stosowania obcych norm kolizyjnych. Ustawowe uregulowanie uwzględniania obcych norm kolizyjnych w polskim prawie międzynarodowym prywatnym*. Kraków 1959, s. 5.

⁵⁸ Zob. i por. P. Rodziewicz: *Stwierdzenie...*, s. 155 i n.

⁵⁹ Por. *ibidem*, s. 155 i n.

⁶⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (dalej: rozporządzenie spadkowe).

rać dwojaką postać, a mianowicie może polegać na ich stosowaniu lub uwzględnieniu. Norma kolizyjna zasadniczo rozstrzyga jakie prawo lub jaka norma kolizyjna ma zostać zastosowana, a nie uwzględniona, dlatego też normy kolizyjnej II° można się doszukiwać w ramach wskazanych przepisów tylko w takim zakresie, w jakim pozwalają one na stosowanie przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Przechodząc do analizy przywołanych przepisów, rozstrzygnąć należy, czy uwzględnienie przepisów wymuszających swoje zastosowanie na gruncie przepisu art. 8 ust. 2 p.p.m. oraz przyznanie skuteczności przepisom wymuszającym swoje zastosowanie na gruncie przepisu art. 9 ust. 3 Rzym I jest tożsame ze stosowaniem wskazanych przepisów, rozumianym jako przyjęcie ich za podstawę prawną rozstrzygnięcia⁶¹, co pozwoliłoby na rekonstrukcje na podstawie wskazanych przepisów normy kolizyjnej II° pozwalającej na stosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie. W dalszym miejscu zostanie poddany analizie również przepis art. 30 rozporządzenia spadkowego.

W polskiej literaturze wskazuje się na istniejące wątpliwości, co do sposobu, w jaki ma być przyznany skutek obcym przepisom wymuszającym swoje zastosowanie, pochodzącym z państwa trzeciego⁶². Kontrowersje wynikają z tego, że według niektórych poglądów przyznanie skutku nie obejmuje stosowania, a jedynie uwzględnienie jako okoliczność faktyczną⁶³. W odniesieniu do powyższego *W. Popiołek* wskazuje, że raczej za nietrafne należy uznać poglądy wskazujące, że przyznanie skutku nie obejmuje zastosowania⁶⁴. Autor ten analogicznie przyjmuje, że „przyznanie skutku” obcym przepisom wymuszającym swoje zastosowanie na gruncie przepisów Rzymu I oznacza zarówno ich stosowanie, jak i uwzględnienie⁶⁵. Wydaje się, że w podobnym tonie w odniesieniu do przepisu art. 9 ust. 3 Rzym I wypowiada się *M.A. Zachariasiewicz*, która wskazuje, że obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie, nieobjęte zakresem wskazanego przepisu, mogą zostać uwzględnione jako element stanu faktycznego ocenianego w świetle prawa właściwego, *a contrario* obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie mieszczące się w zakresie wskazanego przepisu rozporządzenia, czyli *lex loci solutionis*, będą

⁶¹ Zob. M. Bogdan: *Private International Law as Component of the Law of the Forum*. General Course. Haga 2012, s. 250.

⁶² W. Popiołek: *Wykonanie zobowiązania umownego a prawo miejsca wykonania. Zagadnienia kolizyjnoprawne*. Katowice 1989, s. 73.

⁶³ Ibidem, s. 73.

⁶⁴ Ibidem, s. 74.

⁶⁵ Zob. W. Popiołek: *Prawo właściwe dla umownych zobowiązań elektronicznych w konwencji rzymskiej i projekcie rozporządzenia Rzym I*. W: *Kolizyjne aspekty zobowiązań elektronicznych*. Materiały z konferencji. Red. J. Gołaczyński. Warszawa 2008, s. 27.

mogły zostać zastosowane⁶⁶. Analogicznie możliwość stosowania obcego przepisu wymuszającego swoje zastosowanie na podstawie przepisu art. 7 ust. 1 Konwencji rzymskiej dopuszczała B. Fuchs⁶⁷. Autorka ta jednak w nowszych publikacjach prezentuje stanowisko, zgodnie z którym obce przepisy wymuszające swoje zastosowanie powinny podlegać jedynie uwzględnieniu jako element stanu faktycznego⁶⁸. W literaturze reprezentowany jest również pogląd odnoszący się do przepisu art. 9 ust. 3 Rzym I, w myśl którego uwzględnienie *lex loci solutionis* samo w sobie nie oznacza możliwości stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie⁶⁹. Mając jednak na uwadze wyrok TSUE w sprawie C — 135/15 Republika Grecka przeciwko Grigoris Nikiforidis⁷⁰, na aprobatę zasługują przytoczone wyżej poglądy, zgodnie z którymi przepis art. 9 ust. 3 Rzym I interpretować należy w ten sposób, że przyznanie skuteczności przepisom państwa, w którym nastąpiło lub ma nastąpić wykonanie zobowiązania, polega na możliwości ich zastosowania. W konsekwencji w oparciu o przepis art. 9 ust. 3 Rzym I możliwe jest zrekonstruowanie normy kolizyjnej II°, której dyspozycja zezwala na stosowanie przepisów wymuszających swoje zastosowanie państwa miejsca wykonania zobowiązania. Jeśli tylko w państwie miejsca wykonania zobowiązania obowiązuje przepis wymuszający swoje zastosowanie, który zawiera zintegrowaną jednostronną normę kolizyjną z normą merytoryczną, to przepis art. 9 ust. 3 Rzym I, zezwala na zastosowanie wskazanej jednostronnej normy kolizyjnej. W konsekwencji przyznanie skuteczności, czyli zastosowanie zintegrowanej z nim normy merytorycznej.

Przechodząc do analizy przepisu art. 8 ust. 2 p.p.m., należy mieć na uwadze, że konsekwentnie ustawodawca posługuje się w nim terminem uwzględnienie w odniesieniu do obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, podczas gdy w przepisie art. 8 ust. 1 p.p.m. w odniesieniu do krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie konsekwentnie posługuje się terminem zastosowanie. Co więcej, również w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy prawo prywatne międzynarodowe w odniesieniu do art. 9 (został uchwalony w niezmienionym kształcie jako art. 8 p.p.m.) konsekwentnie wskazywano, że krajowe przepisy wy-

⁶⁶ M.A. Zachariasiewicz: *O potrzebie...*, s. 38.

⁶⁷ B. Fuchs: *Przepisy wymuszające swoją właściwość w przyszłej kodyfikacji prawa prywatnego międzynarodowego*. KPP z. 3, 2000, s. 663.

⁶⁸ B. Fuchs: *Przepisy wymuszające swoje zastosowanie w nowej ustawie — Prawo prywatne międzynarodowe*. W: *Współczesne wyzwania prawa prywatnego międzynarodowego*. Red. J. Poczobut. Warszawa 2013, s. 81.

⁶⁹ Zob. M. Czepelak: *Międzynarodowe...*, s. 483 i n.

⁷⁰ ECLI:EU:C:2016:774.

muszające swoje zastosowanie są stosowane, podczas gdy przepisy obce podlegają jedynie uwzględnieniu⁷¹. Dokonując wykładni przepisu art. 8 ust. 2 p.p.m., należy sięgnąć w pierwszej kolejności do dyrektyw wykładni językowej. Zgodnie z dyrektywą języka potocznego sformułowaniami zawartym w przepisach należy nadawać takie znaczenie, jakie mają one w języku potocznym, chyba że ważne względy przemawiają za odstępniem od tego znaczenia. Odwołując się do słownika języka polskiego, należy wskazać, że na gruncie języka potocznego pojęciu uwzględnienia przypisuje się następujące znaczenie: „*zauważać, brać pod uwagę, nie lekceważyć, liczyć się z czymś*”⁷². Na potrzeby dokonywanej analizy uzasadnione wydaje się zestawienie znaczenia potocznego wskazanego wyżej terminu z pojęciem stosowania na gruncie języka potocznego. I tak oznacza ono: „*wprowadzać coś w życie; realizować coś; używać czegoś w jakimś celu*”⁷³. Zestawienie znaczenia potocznego wyżej wskazanych terminów prowadzi do wniosku, że nieuzasadnione jest przyznanie im tego samego znaczenia. Wydaje się, że biorąc pod uwagę kontekst znaczeniowy wskazanych terminów, intuicyjnie zastosowanie opisuje dalej idącą formę aktywności w porównaniu z uwzględnianiem. Należy przy tym mieć na uwadze, że terminy te w toku prowadzonej analizy trzeba odnosić właśnie do aktywności podejmowanej przez organ stosujący prawo. Wynika z tego, że nie można traktować ich w sposób tożsamy na gruncie języka potocznego. Ponadto w ramach wykładni językowej analizowanego przepisu należy pamiętać o zakazie wykładni synonimicznej, polegającym na tym, że różnym zwrotom nie należy nadawać tego samego znaczenia. W odniesieniu do analizowanych terminów z uwagi na wyraźne ich rozróżnienie przez ustawodawcę, tym bardziej uzasadnione wydaje się nadawanie im odmiennego znaczenia. Zwrócić należy również uwagę, że z funkcjonalnego punktu widzenia każdy z nich odnoszony jest do zupełnie innej grupy przepisów, zastosowanie — do krajowych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, które obowiązują w ramach polskiego porządku prawnego, natomiast uwzględnienie — do obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, które nie wchodzi w skład polskiego porządku prawnego. Mając powyższe na uwadze, przy dokonywaniu wykładni przepisu art. 8 ust. 2 p.p.m. należy dojść do wniosku, że uwzględnienie obcych przepisów wymuszających swoje za-

⁷¹ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy prawo prywatne międzynarodowe dostępnego na stronie internetowej Sejmu RP, s. 12, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/41AC5CA590174CA4C12574F80042042F/\\$file/1277-uzasadnienie.doc](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/41AC5CA590174CA4C12574F80042042F/$file/1277-uzasadnienie.doc) [dostęp: 15.01.2020 r.].

⁷² B. Dunaj: *Słownik współczesnego języka polskiego*. Ś—Ż. T. 5. Kraków 2002, s. 151.

⁷³ *Ibidem*, s. 379.

stosowanie pochodzących z państwa trzeciego nie jest tożsamy z ich stosowaniem⁷⁴. Dlatego też należy skłonić się ku pogładowi, zgodnie z którym uwzględnienie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie na gruncie przepisu art. 8 ust. 2 p.p.m. nie może być utożsamiane z ich stosowaniem, jako podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Skoro przepis art. 8 ust. 2 p.p.m. nie pozwala na stosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, ale jedynie na ich uwzględnienie, to nie sposób przyjąć, że zawiera on normę kolizyjną II° rozstrzygająca o możliwości zastosowania jednostronnej normy kolizyjnej I^o zintegrowanej z normą merytoryczną. Norma kolizyjna II° poza zakresem, obejmującym wskazanie norm kolizyjnych I^o, między którymi rozstrzygana jest kolizja, zawiera w dyspozycji nakaz zastosowania określonego prawa (przepisu). Podczas gdy art. 8 ust. 2 p.p.m. pozwala jedynie na uwzględnienie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Nie zawiera on elementu charakterystycznego dla struktury normy kolizyjnej II° w postaci nakazu zastosowania określonego prawa (przepisu).

Rozważenia wymaga, czy możliwe jest zrekonstruowanie normy kolizyjnej II° na podstawie art. 30 rozporządzenia spadkowego. Zgodnie z tym przepisem, w przypadku, gdy prawo państwa, w którym znajdują się niektóre nieruchomości, przedsiębiorstwa lub inne szczególne kategorie składników majątku, zawiera szczególne przepisy nakładające z przyczyn ekonomicznych, rodzinnych lub społecznych, ograniczenia dotyczące dziedziczenia lub wpływające na dziedziczenie w odniesieniu do tych składników majątku, mają one zastosowanie bez względu na prawo właściwe dla dziedziczenia. Szczególne przepisy, o których mowa w przywołanym przepisie, mają zastosowanie do dziedziczenia w takim zakresie, w jakim na mocy prawa tego państwa mają one zastosowanie bez względu na prawo właściwe dla dziedziczenia. Zakres normy zawartej w art. 30 rozporządzenia spadkowego obejmuje przepisy stosowane w systemie prawnym, w którym obowiązują, niezależnie od tego, jakie prawo jest właściwe dla danej sytuacji życiowej⁷⁵. O stosowaniu wskazanych przepisów decydują zawarte w nich jednostronne normy kolizyjne wyznaczające zakres ich zastosowania. Natomiast przepis art. 30 rozporządzenia spadkowego zawiera nakaz zastosowania wskazanych szczególnych kategorii przepisów o imperatywnym charakterze. W ustępie 54

⁷⁴ Zob. K. Lipstein: *Inherent Limitations in Statutes and The Conflict of Laws*. W: *Contemporary Problems in The Conflict of Laws. Essays in Honour of John Humphrey Carlile Morris*. Londyn 1978, s. 199.

⁷⁵ Por. M.A. Zachariasiewicz, w: *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*. Red. M. Pazdan. Warszawa 2018, s. 1229; A. Machnikowska, w: *Unijne Rozporządzenie spadkowe Nr 650/2012. Komentarz*. Wyd. 2. Red. M. Załucki. Warszawa 2018, s. 233.

preambuły do rozporządzenia spadkowego wskazano wprost, że omawianym przepisom powinno zapewnić się „stosowanie”, a nie jak w przypadku Rzym I „przyznanie skuteczności”. Ponadto we wskazanym fragmencie preambuły zaznaczono, że ustanowiony wyjątek należy interpretować w sposób bardzo ścisły, przesądzając przy tym, że: „*ani normy kolizyjne poddające nieruchomość przepisom prawa innego niż prawo właściwe dla majątku ruchomego ani przepisy przewidujące udział obowiązkowy większy niż przewidziany prawem właściwym dla dziedziczenia na mocy (...) rozporządzenia nie mogą być uważane za szczególne uregulowania nakładające ograniczenia dotyczące dziedziczenia niektórych składników majątku lub wpływające na ich dziedziczenie*”. Mając powyższe na względzie, należy zauważyć, że w drodze wskazanego przepisu rozporządzenia spadkowego została wyraźnie dopuszczona możliwość stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie pochodzących z państwa trzeciego. W konsekwencji, omawiany przepis stanowi podstawę do rekonstrukcji normy kolizyjnej II° zezwalającej na stosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie. Przepis art. 30 rozporządzenia spadkowego pozwala na rekonstrukcję zakresu normy kolizyjnej, która obejmuje szczególne kategorie przepisów o charakterze bezwzględnie obowiązującym odnoszące się do szczególnych kategorii składników majątku spadkowego, jednocześnie dyspozycja omawianego przepisu zawiera nakaz zastosowania przepisów objętych jego zakresem.

4. Podsumowanie

Reasumując, wykładnia przepisów art. 9 ust. 3 Rzym I oraz art. 30 rozporządzenia spadkowego pozwala na zrekonstruowanie na ich podstawie norm kolizyjnych II° zezwalających na stosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie, tj. normy merytorycznej zintegrowanej z jednostronną normą kolizyjną I^o wyznaczającą zakres zastosowania wskazanej normy merytorycznej. Tym samym, o zastosowaniu zintegrowanej normy kolizyjnej I^o przesądza norma kolizyjna II° zawarta w art. 9 ust. 1 Rzym I lub art. 30 rozporządzenia spadkowego, natomiast wskazana norma kolizyjna I^o rozstrzyga o zakresie zastosowania normy merytorycznej z nią zintegrowanej, wynikającej z przepisu wymuszającego swoje zastosowanie.

Mając powyższe na uwadze, podstawą stosowania obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie *sensu stricto* jest zintegrowa-

na z normą merytoryczną jednostronna norma kolizyjna I^o stosowana w oparciu o normę kolizyjną II° państwa forum zawartą w art. 9 ust. 3 Rzym I albo art. 30 rozporządzenia spadkowego. W zakresie nie objętym wskazanymi przepisami brak jest normy kolizyjnej II° pozwalającej na stosowanie obcych przepisów wymuszających swoje zastosowanie *sensu stricto*. Oznacza to, że pozostałe przepisy wymuszające swoje zastosowanie *sensu stricto* mogą być jedynie uwzględniane jako element stanu faktycznego zgodnie z art. 8 ust. 2 p.p.m., a nie stosowane, jako podstawa prawna rozstrzygnięcia.

